

Antanas Čechovas

ŽUVĖDRA

Antonas Čechovas

ŽUVĖDRA

Keturių veiksmų komedija

Iš rusų kalbos vertė
MOTIEJUS MIŠKINIS

OBUOLYS

Antonas Čechovas buvo rašytojas ir gydytojas. Retai jo pjesių personažai buvo rašytojai – tik Trigornas ir Trepliovas „Žuvėdroje“. Tačiau beveik visose pjesėse sutinkame gydytojus. Jie visuomet žmogiškiausi ir galbūt vieninteliai, kuriems Čechovas neslepia simpatijos: Dornas „Žuvėdroje“, Astrovas „Dėdėje Vanioje“, Lvovas „Ivanove“, Čebutykinas „Trijose seseryse“. Gydytojai jo pjesėse – vieninteliai neprarandantys gyvenimo prasmės, nors dažniausiai susiduria su jo trapumu. Jie galbūt mažiausiai savanaudiški ir nenaudingi iš visų personažų, kurie būna ties savo gyvenimu dūsaujantys, geografinės ir dvasinės provincijos tremtiniai. Tai, kaip A. Čechovas aprašė savo laiką, labiau panašu į gydytojo nustatytą diagnozę. Laikas eina ir daug kas keičiasi, bet Čechovo diagnozė, deja, nepraranda tikslumo. Mes taip ir neišsaugome savo vyšnių sodų, kertame miškus, tingime ir, galiausiai, parazituojuame tai, ką tariamės mylintys. Mums, kaip ir jiems, begeriant arbatą gyvenimas praeina pro šalį. Matyt, Antonas Čechovas, sykį davęs Hipokrato priesaiką kaip gydytojas, laikėsi jos ir literatūroje. Jis niekada nesistengė būti įmantrus ar patikti. Rašymą veikiau suvokė kaip pareigą sakyti tiesą. Statyti Čechovą – tai diagnozuoti mūsų dabarties ligas, sielos podagras, intonacijomis dirbant tarsi skalpeliais, nes kiekviena čechoviškos dramaturgijos akimirka yra likimo metastazė. Dramaturgui buvo itin svarbus jo pjesių personažų amžius.

Dažnai jis tiksliai nurodydavo jų metus. Jo žmonės tarsi užtaisyti savo patirtimi, kažkada padarytomis klaidomis. Ir jie iššauna. Netikėtai, o kartais – ir mirtinai. Kaip ginklai, su kuriais elgiamasi neatsakingai. Čechovo tiesa – net ne žodžiuose, o kažkur už jų, drama – ne veiksmė, o už jo prasiveriančioje neišvengiamybėje. Tai, beje, tapo visos moderniosios XX amžiaus dramaturgijos siekiamybe. Parašęs visai nedaug pjesių, A. Čechovas tapo vienu svarbiausių ir labiausiai statomų pasaulio dramaturgų, kartu su Henriku Ibsenu laikomas moderniojo ir šiuolaikinio teatro pradininku. Šiuolaikinė dramaturgija visuomet iš esmės keičia patį teatrą, nes jos neįmanoma pastatyti senomis priemonėmis. Atsiradus Čechovui, atsirado ištisos teatrinės sistemos. Buvo kuriami visiškai nauji aktorinės vaidybos principai. Teatre jo dramaturgija tapo tikrumo kamertonu. Vaidinti jį – didžiausia profesinė atsakomybė aktoriams. A. Čechovas iš esmės pakeitė teatrą ir aktoriaus sampratą. Su garsiuoju Konstantino Stanislavskio „Žuvėdros“ pastatymu atsirado vadinamoji ketvirtoji siena. Pirmą kartą pradėta vaidinti nebe publikai, nebe tam, kad jai patiktum ar ją sužavėtum, o tiesiog siekiant gyvenimo tiesos scenoje. To siekiama ir iki šiol.

Oskaras Koršunovas

– VEIKĖJAI –

IRINA NIKOLAJEVNA ARKADINA –
pagal vyrą Trepleva, aktorė

KONSTANTINAS GAVRILOVIČIUS TREPLEVAS –
jos sūnus, jaunas vaikinąs

PIOTRAS NIKOLAJEVIČIUS SORINAS –
jos brolis

NINA MICHAILOVNA ZAREČNAJA –
jauna mergina, turtingo dvarininko duktė

ILJA AFANASJEVIČIUS ŠAMRAJEVAS –
atsistatydinęs poručikas, Sorino ūkvedys

POLINA ANDREJEVNA –
jo žmona

MAŠA –
jo duktė

BORISAS ALEKSEJEVIČIUS TRIGORINAS –
rašytojas

JEVGENIJUS SERGEJEVIČIUS DORNAS –
gydytojas

SEMIONAS SEMIONOVIČIUS MEDVEDENKA –
mokytojas

JAKOVAS –
darbininkas

VIRĖJAS

KAMBARINĖ

Veiksmas vyksta Sorino dvare

Tarp trečiojo ir ketvirtąjo veiksmų praeina dvejį metai

– PIRMASIS VEIKSMAS –

Parko dalis Sorino dvare.

*Plati alėja, einanti nuo žiūrovų į parko gilumą
ežero link, užtvirta estrada, paskubomis sukalta
namų spektakliui, todėl ežero visai nesimato.*

Į kairę ir į dešinę nuo estrados – krūmynai.

Keletas kėdžių, stalelis.

Ką tik nusileido saulė. Estradoje už nuleistos uždangos

Jakovas ir kiti darbininkai;

girdėti kosulys ir bildesys. Maša ir Medvedenka,

grįždami iš pasivaikščiojimo,

pasirodo iš kairės.

MEDVEDENKA

Kodėl jūs visada vaikščiojate juodai apsirengusi?

MAŠA

Gedžiu savo gyvenimo. Aš nelaiminga.

MEDVEDENKA

Kodėl?

(Susimąstęs)

Nesuprantu... Jūs sveika, jūsų tėvas, nors ir neturtingas, bet pasiturįs. Man gyventi daug sunkiau nei jums. Aš gaunu tik dvidešimt tris rublius per mėnesį, o dar atskaito pensijų fondui, bet aš juk gedulo nenešioju.

Abu atsisėda.

MAŠA

Ne pinigai svarbu. Ir vargšas gali būti laimingas.

MEDVEDENKA

Tai tik teorija, o praktiškai išeina šitaip: aš, dar motina, dar dvi seserys ir broliukas, o algos tik dvidešimt trys rubliai. Juk valgyti ir gerti reikia? Arbatos ir cukraus reikia? Tabako reikia? Va ir manykis.

MAŠA

Pažiūri į estradą.

Greit prasidės spektaklis.

MEDVEDENKA

Taip. Vaidins Zarečnaja, o pjesę parašė Konstantinas Gavrilovičius. Jie įsimylėję vienas kitą, ir šiandien jų sielos susilies siekdamos sukurti bendrą meninį vaizdą. O mano ir jūsų sielos neturi bendrų sąlyčio taškų. Aš myliu jus, iš ilgesio nenusėdžiu namie, kasdien einu čia šešis varstus ir šešis atgal ir susilaukiu tik jūsų abejingumo. Tai suprantama. Aš neturtingas, mano šeima didelė... Koks malonumas tekėti už žmogaus, kuris pats neturi ko valgyti?

MAŠA

Niekai.

Šniaukščia tabaką.

Jūsų meilė mane jaudina, bet aš negaliu į meilę atsakyti meile, ir viskas.

Paduoda jam tabakinę.

Vaišinkitės.

MEDVEDENKA

Nesinori.

Pauzė.

MAŠA

Tvanku. Turbūt naktį bus perkūnija. Jūs vis filosofuojate arba kalbate apie pinigus. Jums atrodo, kad nėra didesnės nelaimės už neturtą, o man atrodo, kad tūkstantį kartų lengviau vaikščioti apdriskusiam ir prašyti išmaldos, negu... Beje, jūs to vis tiek nesuprasit...

Iš dešinės įeina Sorinas ir Treplevas.

SORINAS

(Pasirėmęs ant lazdos)

Man, brolau, kaime kažkodėl nekas, ir, aiškus daiktas, čia aš niekuomet neapsiprasiu. Vakar nuėjau gulti dešimtą, o šiandien rytą pabudau bemaž devintą su tokia savijauta, tartum nuo ilgo miegojimo man smegenys būtų prilipusios prie kiaušo ir taip toliau.

Juokiasi.

O popiet vėl netyčia užmigau, ir dabar aš visas kaip sudaužytas, mane košmaras slegia galų gale...

TREPLEVAS

Taip, tau reikia gyventi mieste.

(Pamatęs Mašą ir Medvedenką)

Ponai, kai prasidės, jums bus pranešta, o dabar čia negalima. Prašom išeiti.

SORINAS

(Mašai)

Marja Iljinična, būkite maloni, paprašykite savo tėvelio, kad lieptų paleisti šunį, nes jis staugia. Sesuo vėl visą naktį nemiegojo.

MAŠA

Kalbėkite su mano tėvu pats, aš nekalbėsiu. Prašyčiau atleisti mane nuo tos pareigos.

(Medvedenkai)

Eime!

MEDVEDENKA

(Treplevui)

Tai jūs prieš prasidedant liepkite duoti žinią.

Abu išeina.

SORINAS

Vadinasi, vėl visą naktį staugs šuo. Tai istorija, niekuomet kaime negyvenau taip, kaip norėjau. Būdavo, paimi dvidešimt aštuonias dienas atostogų ir atvažiuoji pailsėti, ir visa kita, bet čia tave taip pradeda imti į nagą visokiais niekais, jog jau pirmąją dieną norisi nešti kulnus lauk.

Juokiasi.

Visada išvažiuodavau iš čia su malonumu... Na, bet dabar esu atsistatydinęs iš tarnybos, nėra kur nė pasidėti galų gale. Nori nenori, gyvenk...

JAKOVAS

(Treplevui)

Mes, Konstantinai Gavrilyčiau, eisime
maudytis.

TREPLEVAS

Gera, tik po dešimties minučių būkite savo
vietose.

Žiūri į laikrodį.

Greit prasidės.

JAKOVAS

Klausau.

Išeina.

TREPLEVAS

(Apžvelgdamas estradą)

Štai tau ir teatras. Uždanga, toliau pirmieji
kulisai, toliau antrieji ir dar toliau tuščia erdvė.
Jokių dekoracijų. Atsiskleidžia vaizdas tiesiog
į ežerą ir į horizontą. Pakelsime uždangą
lygiai pusę devynių, kai patekės mėnulis.

SORINAS

Puiku.

TREPLEVAS

Jeigu Zarečnaja pavėluos, tai, žinoma, dings
visas efektas. Jau laikas jai čia būti. Tėvas ir
pamotė saugo ją, ir ištrūkti jai iš namų taip
pat sunku kaip iš kalėjimo.

Pataiso dėdei kaklaraištį.

Ir galva tavo, ir barzda pasišiaušusi. Gal reiktų nusikirpti...

SORINAS

(Šukuodamasis barzdą)

Mano gyvenimo tragedija. Aš ir jaunystėje taip atrodžiau, tartum geriu neišsipagiriodamas ir visa kita. Manęs niekuomet nemylėjo moterys.

(Sėsdamasis)

Kodėl sesuo prastai nusiteikusi?

TREPLEVAS

Kodėl? Nuobodžiauja.

(Sėsdamasis greta)

Pavyduliauja. Ji ir prieš mane jau nusistačiusi, ir prieš spektaklį, ir prieš mano pjesę, nes jos rašytojui gali patikti Zarečnaja. Ji dar nesusipažinusi su mano pjese, o jau neapkenčia jos.

SORINAS

Juokiasi.

Prasimanai, iš tiesų...

TREPLEVAS

Jai jau pikta, kad štai šitoj mažytėj scenoj turės pasisekimą Zarečnaja, o ne ji.

(Pažiūrėjęs į laikrodį)

Psichologinis kuriozas – mano motina. Neginčijamai talentinga, protinga, gali raudoti skaitydama knygą, išpilti atmintinai visą

Nekrasovą, ligonius slaugo kaip angelas; bet pabandyk jai girdint pagirti Dužę! Ohoho! Reikia girti tik ją vieną, reikia rašyti apie ją, šaukte šaukti, žavėtis jos nepaprasta vaidyba pjesėje *La dame aux camelias** arba *Gyvenimo tvaikas*, bet kadangi čia, kaime, nėra jai šito kvaitulio, tai ji nuobodžiauja ir pyksta, ir visi mes – jos priešai, visi mes kalti. Be to, ji prietaringa, bijo trijų žvakių, tryliktos dienos. Ji šykšti. Odesos banke turi septyniasdešimt tūkstančių – tikrai žinau. O paprašyk paskolinti, jinai ims verkti.

SORINAS

Tu manei, kad tavo pjesė nepatinka motinai, jau ir jaudiniesi, ir visa kita. Nusiramink, motina dievina tave.

TREPLEVAS

(Pešiodamas gėlės žiedlapius)

Myli – nemyli, myli – nemyli, myli – nemyli.

Juokiasi.

Matai, motina manęs nemyli. Aš manau! Ji nori gyventi, mylėti, nešioti šviesias palaidinukes, o man jau dvidešimt penkeri metai ir aš nuolatos primenu jai, kad ji nebe jauna. Kai manęs nėra, jai tik trisdešimt dveji metai, o prie manęs – keturiasdešimt treji, ir už tai ji manęs neapkenčia. Ji taip pat žino, kad aš nepripažįstu teatro. Ji mėgsta teatrą, jai atrodo, kad ji tarnauja žmonijai, šventajam

* „Dama su kamelijomis“ (*pranc.*).

menui, o mano manymu, nūdienos teatras – tai rutina, prietaras. Kai pakyla uždanga ir vakaro šviesoje, trijų sienų kambaryje, tie didieji talentai, šventojo meno žyniai rodo, kaip žmonės valgo, geria, myli, vaikščioja, nešioja švarkus; kai iš banalių vaizdų ir frazių stengiasi išpešti moralą – mažytį, lengvai suprantamą, namų apyvokai naudingą moralą; kai tūkstančiais variacijų man kiša vis tą patį ir tą patį, ir tą patį, tai aš bėgu ir bėgu, kaip Maupassant bėgo nuo Eifelio bokšto, kuris slėgė jo smegenis savo trivialumu.

SORINAS

Be teatro negalima.

TREPLEVAS

Reikia naujų formų. Naujų formų reikia, o jeigu jų nėra, tai geriau nieko nereikia.

Žiūri į laikrodį.

Aš myliu motiną, labai myliu; bet ji rūko, geria, susidėjo su tuo rašytoju, jos vardas nuolat valkiojamas laikraščiuose – ir tai mane vargina. O kartais manyje tiesiog prabyla paprasto mirtingojo egoizmas; pasidaro gaila, kad mano motina – įžymi aktorė, ir atrodo, kad jeigu ji būtų paprasta moteris, aš būčiau laimingesnis. Dėde, ar gali būti beviltiškesnė ir kvailesnė padėtis: sėdi, būdavo, pas ją svečiai, vis įžymybės, aktoriai ir rašytojai, ir tarp jų tik aš vienas – niekas, ir mane tik dėl to pakenčia, kad aš jos sūnus. Kas aš? Ką aš galiu? Išstojęs iš universiteto trečio kurso, kaip sakoma, dėl priežasčių, nepriklausančių nuo

redakcijos, talentų jokių, pinigų nė skatiko, o pagal pasą aš – Kijevo miestietis. Juk mano tėvas – Kijevo miestietis, nors irgi buvo įžymus aktorius. Taigi štai, kada, būdavo, jos svetainėje visi tie artistai ir rašytojai kreipia į mane palankų savo dėmesį, tai man atrodo, kad žvilgsniais jie matuoja mano menkybę, – aš įspėdavau jų mintis ir kentėdavau nuo pažeminimo...

SORINAS

Beje, sakyk, meldžiamasis, kas per žmogus tas rašytojas. Nesuprasi jo. Visą laiką tyli.

TREPLEVAS

Žmogus protingas, paprastas, truputį, žinai, melancholiškas. Labai padorus. Keturiasdešimt metų jam dar bus negreit, bet jis jau garsenybė ir sotus iki kaklo... Dabar jis geria tiktai alų ir gali mylėti nebejaunas moteris. Kai dėl jo rašinių, tai... Kaip čia tau pasakius? Miela, talentinga... Bet po Tolstojaus ar Zola negi bus noro skaityti Trigoriną.

SORINAS

O aš, brolau, mėgstu literatus. Kitados karštai norėjau dviejų dalykų: norėjau vesti ir norėjau būti literatu, bet nepavyko nei tas, nei tas. Taip. Ir mažų literatu malonu būti galų gale.

TREPLEVAS

Isiklauso.

Girdžiu, ateina...

Apkabina dėdę.

**ĮSIGYKITE
KNYGĄ DABAR**

obuolys.lt